

STARI VEK

Bistvena pogoja za nastanek visokih kultur sta bila razvoj in napredek v kmetijstvu, ki je dalo presežek v proizvodnji hrane

Možnosti za kmetijstvo so bile ob porečju rek, kjer so ob načrtnem namakanju - **IRIGACIJSKEM SISTEMU** dobili večji delež hrane - pogoj za preživetje.

- **EGIPT** - ob porečju Nila
- **MEZOPOTAMIJA** - ob Evfratu in Tigrisu
- **INDIJA** - ob Indu (in tudi Gangesu)
- **KITAJSKA** - Jangce Kiang, Huang Ho - ob rumeni in modri reki

Gospodarske razmere

Namakalno poljedelstvo - gradili kanale, zapornice, jezove, umetna jezera - za zalogo vode, da so lahko ob sušnih obdobjih dovajali vodo - šaduf. Za "oranje" zemlje pa so že uporabljali predhodnika pluga - ralo.

Načrtno namakanje

- pogoj za preživetje
- človeški um, družbeni razvoj
- **šaduf** - priprava za dvigovanje vod na višje ležeča območja
- **ralo** - rahljanje zemlje, vlekla živina
- polj. kulture: ječmen, pšenica, rž, oves, leča, papirusov trs
- ob Nilu je bilo vzdrževanje namakalnega sistema preprosto, za to so ob Nilu nastajale vasi - **NOME**, ob Evfratu in Tigrisu pa je bilo zahtevnejše, zato so ob koncu 4. tisočletja pr. Kr. že nastajale prve mestne državice - **SUMERE** (Ur, Uruk)

Obrt

- povzroča nastanek mest
- Orodje in orožje - iz bakra, bronca, in železa ter tudi iz zlata in srebra, izdelujejo tudi nakit (zlato, srebro) - notranja diferenciacija družbe - premoženjsko razčlenjevanje
- ljudje gradijo zgradbe, vozove, ladje
- nastajajo prva mesta - zbiranje trgovcev - trgovina se razcveti, v mestih se srečuje trgovci, s seboj prinašajo različne izdelke - **blagovna menjava**
- kmalu prvi denar

Denar - žlahtna kovina (zlato, srebro) - prvi denar, pomembna je teža, kovanci se pojavijo šele v srednjem veku.

Družbena podoba najstarejših držav

- 1. faraon
- 2. vojskovodje in svečeniki
- 3. pisarji in drugi uradniki
- 4. kmetje, trgovci in obrtniki
- 5. sužnji
- največ je bilo sužnjevi, kmetov, trgovcev in obrtnikov
- prve države so predvsem **despotske države** - vladar ima vso oblast
- oblikovala se je družbena piramida
- vladarjevi simboli - **krona, žezlo, orožje in disk** - izražanje moči
- **despot** - faraon, vladar - po mnenju ljudi darilo bogov

Slike podob iz vsakdanjega življenja, kjer je vidna družbena razslojenost, vladar se ukvarja poleg vodenja države tudi s čaščenjem božanstev, zabavo - lov, pojedina, poezija, glasba

Egipt - na faraonovem dvoru pri svečanem kosilu so postavili na mizo do 10 vrst različnega mesa, 16 vrst peciva, 6 vrst vina, 4 vrste piva,...

Kmetje trgovci in obrtniki so živeli skromno, bivališča, hrana - dnevni obrok - skodelica ječmenovega močnika, čebula, ali pest fig. Včasih so imeli tudi svečane večerje - kozje ali ovčje meso, tam je bila cela vas.

Prve oblike davkov - če se je kdo zadolžil in dolga ni mogel vrniti, so morali poslati nekoga iz družine v suženjstvo

Sužnji so bili v **državni lasti, nesvobodni**, opravljali so lažja (služabniki) in najtežja dela (kamnolomi). Vendar ni nikjer v državah starega vzhoda prevladovalo delo sužnjevi nad delom kmetov. Pri državah starega vzhoda govorimo o **orientalskem** (mitem) suženjstvu, medtem ko se pozneje pojavi **klasično** (trdo) suženjstvo

Sužnji vedno živijo na meji preživetja.

Egipt

- nastal ob reki **Nil v 4. tisočletju** pr. Kr. (okoli 3000 pr. Kr.)
- združila sta se **spodnji in zgornji Egipt**, glavno mesto je bil **Memfis**
- največji vzpon je bil začasa nove države (**1550 - 1050** pr. Kr.) in je tudi vplival na sosednje države
- segal je od **Evfrata in Tigrisa do Nubije** (rudniki zlata)
- 2600 - 2500 pr. Kr., ko je vladala 4. dinastija, so začeli v **Dolini kraljev** graditi prve piramide (v Gizah)
- gl. mesto so postale **Tebe**, v Dolini kraljev, kjer so bili pokopani faraoni
- **Keopsova piramida** - (146 m visoka, osnovnica 230 m, 2,5 milijona kvadrov - kamnov po 2 toni) gradilo jo je okoli 100 000 ljudi - svobodnjakov in sužnjevi - enakovredno
- **Tutankamonova grobnica** - odkrili so jo 1922, posmrtna maska,

balzamirano truplo, vse je bilo v celoti ohranjeno

- v 1. tisočletju pr. Kr. so začela Egipt ogrožati druga ljudstva. Asirci, Perzijci, Grki, Rimljani (1. stol. pr. Kr.)

Mezopotamija

- nastala v 7. tisočletju pr. Kr. - poljedelci in živinorejci so se preživljali s kmetijstvom, gradili ilovnate koče in odkrili kolo
- 4. tisočl. - prve državice **SUMERE** (tempeljske države - Ur, Uruk) - podobopisna pisava, iz katere se je razvil **klinopis**
- v Sumerah so poznali **valjaste pečatnike** - vklesali figure, napise - na posode, predmete, pohištvo - pomenili so neke vrst podpis
- mogočni templji
- v 24. stol pr. Kr. je začela prevladovati **AKADSKA** država, vladar **Sargon** - segala od Perzijskega zaliva do Sredozemskega morja - Sargon je bil prvi posvetni vladar
- v Akadski državi se že pojavi zasebna zemljiška lastnina, zagon umetnosti
- v 2. tisočletju se je začela uveljavljati **BABILONIJA** z gl. mestom Babilon - prvo velemesto starega sveta, opisan v biblijskih zgodbah in po grških književnikih
- vidne so bile razlike med bogatimi in revnimi (pohlep, pokvarjenost)
- **18.stol. pr. Kr. - vrhunec Babilona**, vladar **Hamorabij**, znan po zakoniku (tudi družinsko pravo) - gospodarji morajo ob boleznih skrbeti za sužnje, napisan boralitnem zakoniku (shranjen v Louvru)
- od severa so Babilon ogrožali **Hetiti**, od juga pa nomadska, semitska plemena
- okoli leta 1000 pr. Kr. je Babilon zasedla **Asirija**, v 7. stol. je dosegla svoj vrhunec, gl. mesto **Ninive**, vladar **Asurbanipal**, bili so agresivno ljudstvo z odlično vojaško tehniko, neusmiljeno so si podrejali druga ljudstva

Perzija

- nastala v 6. stoletju pr. Kr.
- vdiral so v Mezopotamijo - ropali mezopotamske zakladnice zlata
- vladarji - **Kir, Darej, Ksreks**
- močna centralizirana oblast, dobre ceste, zasedli Egipt, po 6. stol. so bili vladarji bližnjega vzhoda - po 539

Fenicija

- ob **V obalah Sredozemskega morja**, kjer so nastajale mestne državice **Tir, Sidon, Biblos** s skupnim imenom **Fenicija** - 1550 - 332 pr. Kr., ko jo osvoji Aleksander Veliki
- objadrali so številna morja, bili so izvrstni pomorščaki in trgovci, prišli do Gibraltarja, na plovbah so ustanavljali kolonije (Ciper, Kartagina)
- škrlatna barva, steklo, feničanska abeceda z 22 soglasniki

Izrael

- nastal v **rečni dolinah južno od Fenicije**, kjer so živela manjša plemena nomadskega izvora pod skupnim imenom Izrael
- v 2. polovici 2. tisočletja so se naselili v deželi **Kanaan (Palestina)**, zaradi težkih pogojev - suše - so se preselili v Egipt, nazaj pa jih je pripeljal **Mojzes**
- v novi državi okoli 1000 pr. Kr. - vladarji: **Savel, David, Salomon**
- za časa Salomona je država dosegla svoj višek, bil je znan po **modrosti in pravičnosti, uvedel je davke in mnoge reforme**. Postavili so mu tempelj, po njegovi smrti pa so se začeli boji za oblast - država se je razdelila na **S del - Izrael in J del - Judo**
- **722 pr. Kr.** so Izrael zasedli Asirci, Judo pa Babilonci, Babilon pa v 6. stol. pr. Kr. Perzijci
- leta 63 po Kr. Izrael zasedli Rimljani
- prva oblika monoteizma - bog Jahve
- **Biblija** - zbirka spisov, ki v Stari zavezi opisuje izvor judovskega ljudstva, naselitev v deželi Kanaan in zgodovino Izraelskega kraljestva
- **Kumranski rokopisi** -v votlini Kumran ob Mrtvem morju so našli več 1000 fragmentov biblijskih rokopisov - nahajali so se v različnih zvitkih
- **Biblija** - temelj današnjega in prejšnjega krščanstva